

Miksi yhä useampi nuori on pitkäaikaisesti työtön?

 Tom-Henrik Sirviö ekonomisti

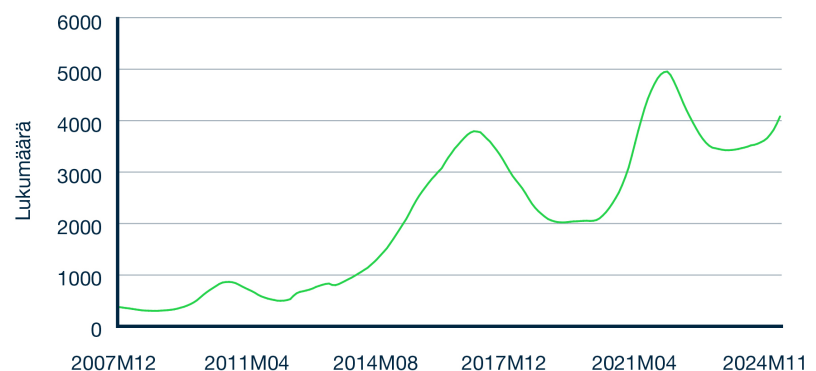
Keskeiset huomiot

- Työllisyyden edistäminen ei ole estänyt nuorten pitkäaikaistyöttömyyden kasvua.
- Nuorten pitkäaikaistyöttömyys ei nousupiikkien jälkeen ole laskenut aiemmalle tasolle.
- Kaikille nuorille on taattava toisen asteen koulutus. Vaikka oppivelvollisuutta on pidennetty, tarvitaan toisen asteen koulutuksen takaamiseen jatkotoimia.
- Työhön on oltava oikeus myös nuorilla pitkäaikaisytyöttömillä. Tätä voidaan edistää esimerkiksi aidolla työtakuulla.
- Työvoimapalveluiden rahoituksesta ja toimivuudesta on huolehdittava. Työllisyysalueiden rahoituksen on myös kannustettava pitkäaikaistyöttömyyden pienentämiseen.

Nuorten pitkäaikaistyöttömyys on kymmenkertainnut vuodesta 2007. Se keskittyy miehiin ja kaupunkeihin. Raju nousu haastaa talous- ja sosiaalipolitiikkaa. Pitkäaikaistyöttömyyden hinta on kova yksilöille ja yhteiskunnalle.

Suomessa on noin 100 000 pitkäaikaistyötöntä. Pitemmällä aikavälillä pitkäaikaistyöttömien määrä on kasvanut merkittävästi. Vähemmälle huomiolle jäänyt ilmiö on nuorten, 15–24-vuotiaiden pitkäaikaistyöttömien määrän merkittävä kasvu. Vuodesta 2007 vuoteen 2024 nuoren ikäluokan pitkäaikaistyöttömyys on noin kymmenkertainnut (Kuva 1). Vaikka absoluuttisesti ikäluokan osuus kaikesta pitkäaikaistyöttömyydestä on edelleen pieni, yli vuoden työttömänä olleita nuoria on useita tuhansia.

Kuva 1. 15–24-vuotiaiden pitkäaikaistyöttömien määrä, 12 kk liukuva keskiarvo

Lähde: Tilastokeskus, STTK:n laskelmat

Nuorten pitkäaikaistyöttömien määrän kasvun lisäksi tilastoista on havaittavissa pitkäaikaistyöttömyyden syvenemistä. Yli kahden vuoden työttömyysjaksojen määrä on kasvanut merkittävästi.

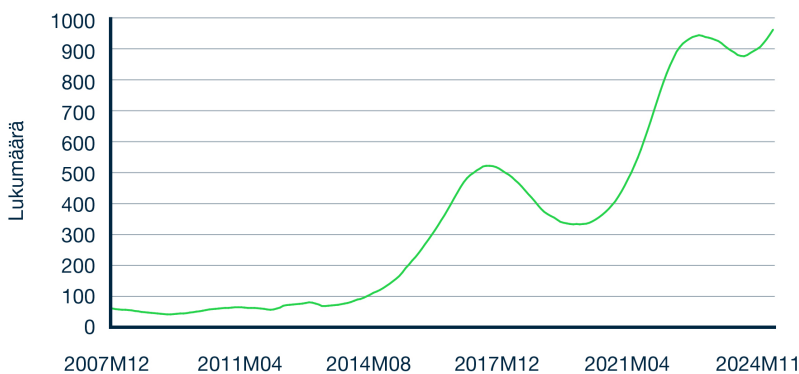
Ilmiö haastaa talous- ja sosiaalipolitiikkaa. Työttömäksi jääminen heikentää yksilön toimeentulon mahdollisuuksia ja voi heikentää henkistä ja fyysistä hyvinvointia. Pahimmillaan se syrjäyttää työmarkkinoilta kokonaan. Työttömyys heikentää myös julkista taloutta, kun verotulot vähenevät ja sosiaaliturvameno kasvat.

Nuorten pitkäaikaistyöttömien määrän kasvun lisäksi tilastoista on havaittavissa pitkäaikaistyöttömyyden syvenemistä. Yli kahden vuoden työttömyysjaksojen määrä on kasvanut merkittävästi (Kuva 2). Vuonna 2007 ikäluokasta oli ollut yli kaksi vuotta työttömänä

keskimäärin 60–70 henkilöä. Syksyllä 2024 yli kaksi vuotta kestänyt pitkäaikaistyöttömyys koski ikäluokassa jo reilusti yli 900 henkilöä. Yli kahden vuoden työttömyysjaksot ovat siis kasvaneet nopeammin kuin pitkäaikaistyöttömyys 15–24-vuotiaiden ikäluokassa kokonaisuudessaan.

Kehitys on erityisen huolestuttavaa, sillä aina työttömyyden kasvupiikin jälkeen se näyttää jäävän pysyvästi aiempaa korkeammalle tasolle. Näin on ollut esimerkiksi vuosien 2017 ja 2023 jälkeen. Pitkäaikaistyöttömyys ei siis ole kertaakaan vuoden 2007 jälkeen palautunut nousua edeltävälle tasolle.

Kuva 2. Yli 2 vuotta työttömänä olleet 15–24-vuotiaat, 12 kk liukuva keskiarvo

Lähde: Tilastokeskus, STTK:n laskelmat

Kehitys on erityisen huolestuttavaa, sillä aina työttömyyden kasvupiikin jälkeen se näyttää jäävän pysyvästi aiempaa korkeammalle tasolle.

Yhdistävä tekijä matala koulutustaso

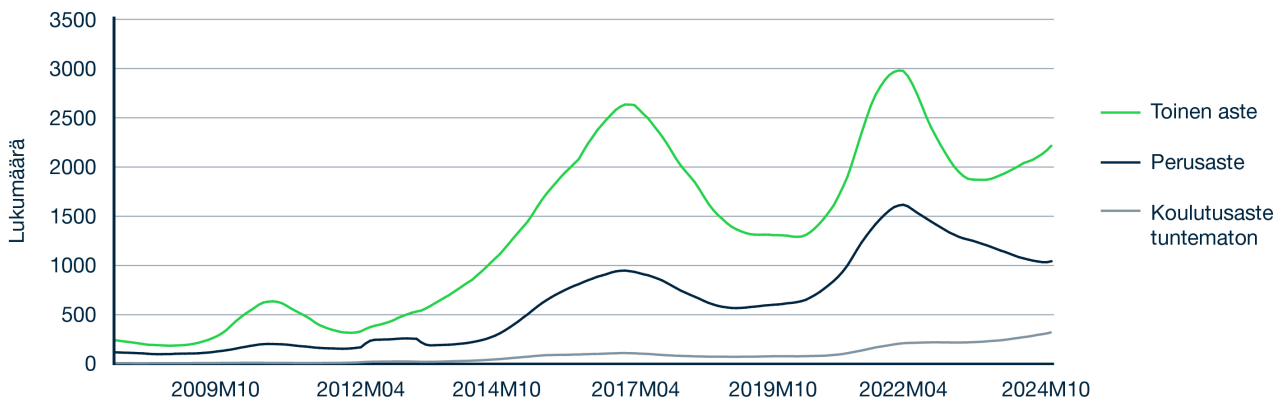
Tilastot tarjoavat mahdollisuuden tarkastella pitkäaikaistyöttömyyden kehitystä koulutustason mukaan. Vuodesta 2007 alkaen keskimäärin 95 prosenttia pitkäaikaistyöttömistä nuorista on perusasteen, toisen asteen tai luokittelemattoman koulutusasteen varassa (Kuva 3). Kaikissa mainituissa ryhmissä pitkäaikaistyöttömyys on kasvanut voimakkaasti vuodesta 2007.

Toisen asteen koulutuksen suorittaneiden pitkäaikaistyöttömyys selittää yli puolet koko ikäluokan pitkäaikaistyöttömyydestä. Myös pelkän perusasteen varassa olevien pitkäaikaistyöttömyys on kasvanut pidemmällä aikavälillä. Se on kuitenkin kääntynyt laskuun, mitä voi selittää 1.8.2021 voimaan tullut oppivelvollisuuden pidentyminen 16 ikävuodesta 18 ikävuoteen.

Koulutusasteen tarkastelu osoittaa, että pitkäaikaistyöttömyyttä purkavia toimia tulisi kohdistaa eri puolille. Vain perusasteen suorittaneissa tulisi edelleen kiinnittää huomio opintoihin kiinnittymiseen peruskoulun jälkeen. Toisaalta valtaosalla pitkäaikaistyöttömistä nuorista on toisen asteen tutkinto. Heidän kohdallaan tarvitaan eri toimia.

Vuoden 2024 tilastoissa yli puolet 15–24-vuotiaista pitkäaikaistyöttömistä ei kuulunut mihinkään ammattiryhmään. Niistä korostuvat palvelu- ja myyntityöntekijät sekä rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät. Näiden kolmen ryhmän yhteenlaskettu osuus pitkäaikaistyöttömistä nuorista oli vuonna 2024 yli 80 prosenttia.

Kuva 3. Pitkäaikaistyöttömät nuoret koulutusasteen mukaan, 12 kk liukuva keskiarvo

Lähde: Tilastokeskus, STTK:n laskelmat

Pitkäaikaistyötön nuori on useimmiten mies

Enemmistö pitkäaikaistyöttömistä nuorista on miehiä. Vuodesta 2007 naisten osuus on ollut pienimmillään noin 21 ja suurimmillaan noin 44 prosenttia. Vuonna 2024 naisten osuus nuorista pitkäaikaistyöttömistä oli keskimäärin 38 prosenttia.

Nuorten pitkäaikaistyöttömyys on keskittynyt kaupunkeihin. Yli 40 prosenttia pitkäaikaistyöttömistä nuorista asuu kuudessa suurimmassa kaupungissa (Helsinki, Espoo, Vantaa, Turku, Tampere ja Oulu). Esimerkiksi

Uudenmaan pitkäaikaistyöttömistä 15–24-vuotiaista yli 60 prosenttia elää kolmessa suurimmassa kaupungissa.

Myös suurimpia kaupunkeja ympäröivät alueet erottuvat tilastoissa. Vuonna 2024 Uudellamaalla asui noin 30, Pohjois-Pohjanmaalla 14 ja Pirkanmaalla noin kymmenen prosenttia pitkäaikaistyöttömistä nuorista. Lisäksi tilastoissa erottuu Keski-Suomi, jossa asui noin kahdeksan prosenttia pitkäaikaistyöttömistä nuorista.

Nuorten työllisyyden edistäminen ei ole estänyt pitkäaikaistyöttömyyden kasvua

Yleisellä talouskehityksellä on rooli nuorten pitkäaikaistyöttömyyden kasvussa, sillä sen kehitys seuraa muun pitkäaikaistyöttömyyden trendejä. 2010-luvun pääosin heikko talouskehitys näkyy siten myös nuorten työllisyydessä. Ilmiö on nuorten kohdalla erityisen huolestuttava: nuorten pitkät työttömyysjaksot hankaloittavat työelämään kiinnittymistä.

Nuorten työllisyyttä tuetaan valtakunnallisilla hankkeilla. Nuorisotakuu on keskeinen työllisyyden tuen ohjelma. Se takaa alle 25-vuotiaille joko työtä, koulutusta, työkokeilua, työnhaku- tai uravalmennusta, starttirahaa, palkkatuetta työtä tai ammatinvalinta- ja urasuunnittelupalveluja kolmen kuukauden kuluessa työhaun alkamisesta.

Pitkäaikaistyöttömyyden kehittymisestä kertovat luvut kuitenkin antavat osviittaa, että nuorisotakuu ei toimi toivotulla tavalla. Myös valtiontalouden tarkas-

tusviraston arvio kertoo, että nuorisotakuulle saavutettuja tavoitteita ei ole saavutettu¹.

Nuorten työllistymistä on yritetty tukea myös esimerkiksi Paikka auki -ohjelmalla, jossa järjestöt voivat hakea tukea nuorten tai osatyökykyisten palkkaamiseen. Myös palkkatukea on hyödynnetty nuorten työllistämiseksi.

Nuorten pitkäaikaistyöttömyyden taustalla voi olla ikävaiheeseen liittyviä erityispiirteitä. Esimerkiksi vuonna 2022 julkaistun tutkimuksen² mukaan pitkäaikaistyöttömissä nuorissa voidaan havaita erilaisia tapoja suhtautua työttömyyteen ja työnhakuun liittyviin velvoitteisiin. Poliittikkatoimien arvioinnin kannalta on tärkeää havaita, että pitkäaikaistyöttömien nuorten arjessa korostuvat jaksamiseen ja toimintakykyyn liittyvät haasteet ja puutteelliset tiedot esimerkiksi työttömän työnhakijan velvoitteista.

Nuorten pitkäaikaistyöttömyys on kehittynyt suhteellisen lyhyen ajan kuluessa varsin laajaksi. Sillä on merkittäviä taloudellisia vaikutuksia yksilölle itselleen ja yhteiskunnalle.

Mitä tehdä?

Nuorten pitkäaikaistyöttömyys on kehittynyt suhteellisen lyhyen ajan kuluessa varsin laajaksi. Sillä on merkittäviä taloudellisia vaikutuksia yksilölle itselleen ja yhteiskunnalle. Ilmiö on monisyinen, eikä ole ratkaistavissa yksittäisillä politiikkatoimilla tai hankemuotoisilla panostuksilla.

Nuorisotyöttömyyden yhteydessä käydään usein keskustelua myös niin sanotuista NEET-nuorista. Termillä tarkoitetaan 15–24-vuotiaita, jotka eivät ole työssä, koulutuksessa tai varusmies- tai siviilipalveluksessa. He eivät välttämättä näy tilastoissa myöskään työttöminä työnhakijoina. NEET-nuoret ovat ikään kuin tilas-

tojen ulottamattomissa ja siksi arviot heidän kokonaismäärästään ja ilmiön taustasyistä vaihtelevat.

Pitkäaikaistyöttömien nuorten pääsy osaksi työmarkkinoita edellyttää kokoavaa tiedonhankintaa, mutta myös monipuolisia ja pitkäjänteisiä politiikkatoimia, joiden vaikutuksia on seurattava aktiivisesti. Erityisesti työvoimapalveluiden, eri koulutusasteiden toimijoiden sekä sosiaali- ja terveyspalveluiden välisen yhteistyön on oltava saumatonta. Näitä palveluita tuottavat ja hankkivat kunnat ja hyvinvointialueet. Siten hallinnon tasojen yhteistyö on avainasemassa pitkäjänteisten ratkaisujen löytämiseksi.

¹Valtiontalouden tarkastusvirasto (2014): Nuorisotyöttömyyden hoito. Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomukset 8/2014

²Sami Ylistö (2022): Pitkäaikaistyöttömien nuorten aseointuminen työttömyysturvalaissa säädettyihin velvoitteisiin. Nuorisotutkimus, 40, 4.

8 keinoa nuorten pitkäaikais-työttömyyden vähentämiseksi:

- 1. Kaikille nuorille vähintään toisen asteen koulutus.** Oppivelvollisuusikä nosto vuonna 2021 käänsi vain perusasteen varassa olevien pitkäaikaistyöttömyyden laskuun. Ennen oppivelvollisuuden pidentämistä 16 vuotta täyttäneiden ryhmä voi olla tässä joukossa väliinputoaja, jonka osalta tulisi harkita erityistoimia. Oppivelvollisuus päättyy 18 ikävuoteen, jonka jälkeen oppimateriaalit muuttuvat maksullisiksi ja nuoren velvollisuus viedä toisen asteen tutkinto päätökseen päättyy, vaikka opinnot olisivat kesken. Oppivelvollisuus on ulotettava koko toisen asteen opintojen ajalle. Se vähentäisi opintojen keskeyttämistä ja minimoisi pelkän perusasteen suorittaneiden nuorten pitkäaikaistyöttömyyden.
- 2. Nuorille takuu päästä töihin tai opintoihin.** Pitkäaikaistyöttömille nuorille on luotava aidot edellytykset elämänsä parantamiseen työn tai opintojen kautta. Nuorten pitkäaikaistyöttömien määrän valtava kasvu nuorisotakuun käyttöönoton (2013) jälkeen kertoo, että tavoitteissa on epäonnistuttu. Tämä ei tarkoita, että nuorisotakuuta ei jatkossa tarvita. Sen piirissä olevia toimia on kuitenkin arvioitava ja uudistettava määrätietoisesti. Toimille on myös osoitettava riittävä korvamerkitty rahoitus. Työllisyysalueet on velvoitettava tarjoamaan nuorille töitä joko julkiselta sektorilta tai yhteistyössä yksityisen sektorin kanssa.
- 3. Valtionyhtiö työllistämään pitkäaikaistyöttömiä nuoria.** Ruotsissa valtion omistama Samhall-yhtiö työllistää vaikeasti työllistyviä ryhmiä. Toiminnalla vauhditetaan esimerkiksi pitkäaikaistyöttömien nuorten pääsyä avoimille työmarkkinoille. Suomessa vuosina 2022–2024 toimineen Työkanava Oy:n asiakaskunta oli tiukasti rajattu osatyökykyisiin. Vaikka Työkanavan toiminta päättyi, ajatusta valtiollisesta työllistäväs-tyhtiöstä on selvitettävä. Pitkäaikaistyöttömien suuri määrä edellyttää uusia keinoja ongelman selättämiseksi. Suomessa on perustettava pitkäaikaistyöttömien ja muiden vaikeasti työllistyvien työllistymisen tueksi valtionyhtiö, joka kerryttäisi myös erityisryhmien työllistämisen vaatimaan tukeen liittyvää osaamista.
- 4. Kunnille selkeät kannustimet vähentää pitkäaikaistyöttömyyttä.** Kuntien rahoitusvastuuta pitkäaikaistyöttömien työttömyysturvasta on lisätty. Edelleen on epäselvää, tulevatko pitkäaikaistyöttömyyden aiheuttamat työttömyysturvamenot kunnille edullisemmaksi kuin työllistäminen. Kunnille on luotava selvät kannusteet siihen, että pitkäaikaistyöttömien työllistäminen on ensisijainen ja kannattavin vaihtoehto.

Jatkuu seuraavalla sivulla. →

- 5. Palkkatuki nuoren siltana työsuhteeseen.** Lyhyellä aikavälillä palkkatuki on nopea keino ohjata pitkäaikaistyöttömiä nuoria työn pariin. Palkkatukea on rajattu erityisesti kuntien ja kuntayhtymien palkkatuen osalta. Vähintään nuorilla työnhakijoilla tulisi jatkossa olla mahdollisuus saada palkkatukea ammatillisen osaamisen parantamiseen myös kunnissa ja kuntayhtymissä. Samalla on etsittävä tehokkaampia keinoja palkkatuetun työn ja palkkatyön välisille siirtymille. Tavoite tulisi olla siirtymä hyvin sujuneen palkkatukijakson päätteeksi pidempään määräaikaiseen (tai jatkuvaan) työsuhteeseen samassa työpaikassa.
- 6. Työvoimapalveluille riittävät resurssit.** Työvoimapalvelut siirtyivät kunnille rahoitukseltaan vajavaisina. Rahoitukseen kohdistuu myös leikkauksia. Työllisyyspalveluilla on oltava riittävät resurssit ja osaaminen. Suunnitteilla olevista leikkauksista vapautuva laskennallinen säästö pitää leikkaamisen sijaan kohdistaa palveluiden parantamiseen.
- 7. Nuorille pitkäaikaistyöttömille omat palvelut ja rakenteet.** Pitkäaikaistyöttömät nuoret tarvitsevat työvoimapalveluissa muita työnhakijoita enemmän tukea. Riittävän tuen saatavuus on palvelunjärjestäjien vastuulla. Käytännössä tämä tarkoittaa riittävää resursointia ja monialaisia nuorille pitkäaikaistyöttömille työnhakijoille suunniteltuja palveluprosesseja.
- 8. Toisen asteen tutkintojen työllistävyyteen ja laatuun panostettava.** Toisen asteen tutkinnon suorittaneiden osuus nuorista pitkäaikaistyöttömistä on suuri. Tämä herättää kysymyksen erityisesti tiettyjen tutkintojen työllistävyydestä ja laadusta. Haasteeseen on vastattava koulutus-, talous-, työllisyys- ja työvoimapolitiikan keinoin.

LISÄTIETOJA

Tom-Henrik Sirviö

ekonomisti

tom-henrik.sirvio@sttk.fi